

Overzicht van de geschiedenis van de Nederlandse Bosstatistiek¹⁾

L. Bunschoten

Centraal Bureau voor de Statistiek

Eerste bosstatistiek

In 1927 werd een Commissie voor de Boschstatistiek ingesteld. Deze had tot taak tot voorstellen te komen voor het samenstellen van een bosstatistiek. Er bestond namelijk behoefte aan gegevens in verband met de houtproductie en met door de regering te treffen maatregelen inzake de houtteelt en een doelmatige behartiging van de overige bij het bos betrokken belangen. Een jaar later rapporteerde deze Commissie(1). Zij stelde dat een bosstatistiek noodzakelijk is. Gegevens over de ligging en gesteldheid van de bossen, de leeftijd en de verdeling over categorieën van eigendom en van de produktie, de in- en uitvoer en het verbruik van hout waren gewenst. Na enige proefopnamen werd in 1934 besloten de opname ten behoeve van een bosstatistiek uit te voeren. De inventarisatie vond plaats in de jaren 1937-1944. De gegevens werden gepubliceerd in 1946 onder de titel: "De Nederlandse Boschstatistiek" en wordt aangeduid als de eerste bosstatistiek(2). Ten behoeve van deze statistiek zijn alleen oppervlaktegegevens geïnventariseerd. Er werden 14 categorieën bos, 12 categorieën weg- en grensbeplantingen en 3 categorieën woeste grond onderscheiden. Het bosareaal werd in 6 categorieën van eigendom ingedeeld.

De gegevens zijn per kaartblad schaal 1 : 25 000 vastgelegd en per gemeente gegroepeerd. De opname betrof een zo volledig mogelijke veldverkenning met medewerking van de Topografische Dienst.

Direct na de Tweede Wereldoorlog is een gedeelte van de opname herzien. Hiermee is een deel van de oorspronkelijke gegevens per kaartblad verloren gegaan, waarbij alleen de nieuwe gegevens bewaard zijn gebleven. De herziening vond plaats gezien het feit dat, ten gevolge van de houtvorderingen en houtroof, de gegevens reeds verouderd waren. De resultaten hiervan zijn beknopt gepubliceerd(3).

Tweede bosstatistiek

Na de Tweede Wereldoorlog was de behoefte om enig inzicht te hebben in de economische betekenis van het bos groter dan toen de opdracht voor de eerste bosstatistiek werd verstrekt. Mede omdat de herziene gegevens nog niet waren gepubliceerd, werd al snel begonnen met de voorbereidingen van een nieuwe bosstatistiek. De Commissie voor de Bosstatistiek is met deze voorbereiding van 1949 tot 1952 bezig geweest.

De veldopname voor de tweede bosstatistiek vond plaats van 1952 tot en met 1963. De opname vergde in totaal circa 75 manjaar veldwerk met circa 50% overhead (leiding, statistische voorbereiding en verwerking). De gegevens werden in 9 delen gepubliceerd door het Centraal Bureau voor de Statistiek in samenwerking met het Staatsbosbeheer onder de titel: "De Nederlandse Bosstatistiek"(4). De delen 1 tot en met 8 omvatten de gegevens gegroepeerd naar gemeente per bosgebied. Deel 9, Nederland, 1952-1963, geeft een landelijk en provinciaal overzicht.

De tweede bosstatistiek is een oppervlakte- en houtvoorraadstatistiek. Er werden 148 categorieën bos (boomsoorten, leeftijd, bostype), 57 categorieën weg- en grensbeplantingen en 7 categorieën woeste grond onderscheiden. De gegevens zijn op kaartbladen vastgelegd. Per provincie, bosgebied en/of gemeenten zijn er indelingen gemaakt naar eigendomstoestand (6 categorieën), diameterklasse (9 categorieën), bodemtype (26 categorieën), menging, sortiment (5 categorieën), groeiklasse (5 categorieën), ontstaanswijze (5 categorieën), oorsprong (3 categorieën), grootteklasse van het boscomplex (10 categorieën) en de grootteklasse van het eigendom (8 categorieën).

De opname was een volledige verkenning van alle opstanden > 0,5 ha en een 10% verkenning van de opstanden van 0,1-0,5 ha en van de weg- en grensbeplantingen. De inventarisatiemethode was een min of meer systematische bemonstering van 5% van het stamtal, 2% van de diameter en 0,5% van de hoogte. Via zeer algemene opbrengsttabellen werd daarna de spilhoutmassa en de bijgroei berekend. Inzicht in de betrouwbaarheid van de massagegevens was dus niet aanwezig.

¹⁾ Deze bijdrage is voor een deel overgenomen uit het rapport van de Werkgroep Bosstatistiek (6).

Derde bosstatistiek

Met nauwelijks enige onderbreking is na de tweede bosstatistiek begonnen met de verzameling van gegevens voor de derde bosstatistiek.

De opname vond plaats van 1964 tot 1968. De gegevens zijn gepubliceerd in "De Nederlandse Bosstatistiek 1964-1968" door het CBS in samenwerking met het SBB(5). De opname vergde circa 25 manjaar met circa 35% overhead (leiding, statistische voorbereiding en verwerking).

Hoewel tijdens de opname wel enige aandacht aan de houtvoorraad is besteed, is er bij de derde bosstatistiek nauwelijks sprake van een voorraadstatistiek, doch praktisch alleen van een oppervlaktestatistiek. De derde bosstatistiek kan beschouwd worden als een bijstelling van een deelverzameling van de gegevens van de tweede bosstatistiek. De uitwerking van de gegevens heeft nauwelijks meer op gemeenteniveau plaats gehad, wel zijn de kaartbladen bijgewerkt. Door een nadere precisering van de kiemjaarklassen zijn er meer (nu 255) categorieën bos onderscheiden. De boscomplexen van 0,1-0,5 ha en de weg- en grensbeplantingen werden ingedeeld in 21 categorieën. De woeste grond, nu als natuurterrein aangeduid werd in 7 categorieën verdeeld, terwijl er nu nog 9 categorieën overige terreinen werden onderscheiden. Van de overige indelingen werden alleen de eigendomstoestand, de menging, de ontstaanswijze, de groeiklasse en de grootteklasse gehandhaafd. Er werd met een nieuwe indeling naar toegankelijkheid (3 categorieën) en recreatieve waarden (5 categorieën) gewerkt. Over het algemeen zijn er echter veel minder meerdimensionale tabellen gemaakt dan in de tweede bosstatistiek. Naast combinaties met de provincie- en bosgebiedindeling zijn er nauwelijks tabellen met meer dan één indeling. De houtvoorraadtabel is alleen landelijk voor 11 hoofdgroepen weergegeven.

Vierde bosstatistiek

In 1975 is in een gesprek tussen het SBB en het CBS besloten een werkgroep in te stellen die als opdracht had na te gaan in hoeverre de gegevens uit de tweede en derde bosstatistiek verouderd waren en zo nodig voorstellen te doen ten aanzien van een eventueel samen te stellen vierde bosstatistiek. Deze werkgroep bestond uit vertegenwoordigers van het CBS, het SBB en de Rijksplanologische Dienst.

Deze werkgroep heeft, gegeven de uitgangspunten (zie: Doelstelling en uitvoering vierde bosstatistiek) zich allereerst beziggehouden met een inventarisatie van wensen bij mogelijke gebruikers. Naast de wensen, die direct uit de belangensfeer van de leden van

de werkgroep naar voren kwamen zijn de volgende diensten benaderd:

- het Landbouw-Economisch Instituut, afdeling visserij en bosbouw;
- het Ministerie van Economische Zaken;
- de Nationale Populieren Commissie;
- de Stichting Bos en Hout (toen nog Stichting Industrie-Hout);
- het Rijksinstituut voor onderzoek in de bos- en landschapsbouw "De Dorschkamp";
- het Rijksinstituut voor Natuurbeheer.

De werkgroep heeft de geïnventariseerde wensen geselecteerd op het al dan niet passen in een nationale bosstatistiek. De niet gehonoreerde wensen hadden o.a. betrekking op planologische bescherming, kwaliteit van het gebruikte plantsoen, potentiële kap, actuele kap, bedrijfsresultaten en jacht. Bij het uitvoeren van de vierde bosstatistiek is er rekening mee gehouden, dat deze statistiek als uitgangspunt kan dienen voor nader onderzoek m.b.t. deze wensen.

In 1979 kwam de werkgroep met een rapport gericht aan de directies van CBS en SBB(6).

Gezien de omvang van het project werd daarin voorgesteld de gegevens in drie fasen te inventariseren:

fase 1: De oppervlakte bos, 1980-1983 (een integrale inventarisatie van de bosterreinen, waarbij een groot aantal aspecten is onderscheiden zoals terreintype, boomsoort, bostype, kiemjaar, wijze van ontstaan, wijze van verjonging en eigendoms categorie);

fase 2: Overige houtopstanden, 1983-1984 (een steekproefsgewijze inventarisatie van boscomplexen kleiner dan 0,5 ha, weg- en grensbeplantingen, houtwallen e.d.);

fase 3: Het functioneren van het bos, 1984-1985 (een steekproefsgewijze inventarisatie van de bosterreinen, waarbij aandacht is besteed aan de volgende aspecten: voorraad en bijgroei van hout, bedrijfsgegevens, doelstelling, recreatieve gegevens, gezondheid en natuurwetenschappelijke gegevens).

Zie verder: Doelstelling en uitvoering vierde bosstatistiek.

Nadat in het voorjaar van 1980 het rapport in de Bosbouwvoorlichtingsraad is besproken verleende eind 1980 de Centrale Commissie voor de Statistiek machtiging tot het samenstellen van de vierde bosstatistiek conform de gedane voorstellen.

Eind 1980 kon worden begonnen met het eerste deelonderzoek: de integrale inventarisatie van alle bosterreinen van 0,5 ha en meer. Daarbij is gebruik gemaakt van de resultaten van een door het SBB verricht onderzoek naar de grienden dat in 1977 en 1978 plaatsvond(7).

Het onderzoek wordt begeleid door de Commissie

vierde bosstatistiek. Hierin hebben zitting vertegenwoordigers van:

- het Centraal Bureau voor de Statistiek;
 - het Staatsbosbeheer;
 - het Rijksinstituut voor onderzoek in de bos- en landschapsbouw "De Dorschkamp";
 - het Rijksinstituut voor Natuurbeheer;
- alsmede een extern deskundige, werkzaam bij de Vakgroep Boshuishoudkunde LU

De veldinventarisatie is inmiddels afgerond en een (groot) deel van de uitkomsten is beschikbaar(8).

Literatuur

- 1 Rapport van de Commissie voor Boschstatistiek. 1929. Tijdschrift der Nederlandsche Heidemaatschappij 41: 1-17.
- 2 De Nederlandsche Boschstatistiek. 1948. Staatsbosbeheer/Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage.
- 3 Verliezen aan onze houtopstanden, hoofdzakelijk toegebracht gedurende de oorlogsjaren (bewerkt door de afdeling Bosstatistiek van het Staatsbosbeheer). 1950. Nederlandsch Bosbouw Tijdschrift 22 (12): 358-367.
- 4 Centraal Bureau voor de Statistiek. 1953-1963. De Nederlandse bosstatistiek.

deel 1 Inleiding tot de statistiek en De Utrechtse heuvelrug en het Gooi, 1952-1953.

deel 2 De Veluwe, 1953-1955.

deel 3 Het noordoostelijk bosgebied, 1956-1958.

deel 4 Het zuidelijk bosgebied, 1958-1961.

deel 5 Het bosgebied "Zuid-Limburg", 1961.

deel 6 Het oostelijk bosgebied, 1961-1963.

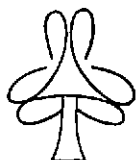
deel 7 Het kustgebied, 1963.

deel 8 Het restgebied, 1963.

deel 9 Nederland, 1952-1963.

Deel 1 t/m deel 8 is uitgegeven door uitgeverij W. de Haan N.V. Utrecht/Zeist. Deel 9 is uitgegeven door de Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage, 1966.

- 5 Centraal Bureau voor de Statistiek. 1971. De Nederlandse bosstatistiek, 1964-1968. Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage.
- 6 Centraal Bureau voor de Statistiek en Staatsbosbeheer. 1979. De vierde bosstatistiek; inventarisatie van wens en voorstellen tot het samenstellen van een vierde bosstatistiek (interne nota).
- 7 Tutein Nolthenius, C. 1979. De griendstatistiek. Populier 16 (1): 11-14.
- 8 Centraal Bureau voor de Statistiek. 1985. De Nederlandse Bosstatistiek.
deel 1 De oppervlakte bos, 1980-1983.

BOSLAND BV

beheer, advies en uitvoering in bosbouw

Frederikstraat 2a, 6881 SJ Velp Tel. 085 - 640202

Devobo

Groenvoorziening
Bosonderhoud

Boomverzorging
(chirurgie)

- ★ *Planning*
- ★ *Exploitatie*
- ★ *Adviezen*
- ★ *Verhandeling rondhout*

Wouwermanstraat 22
7412 TK Deventer
Telefoon 05700-10909